

ACENTUL ÎN LIMBA ROMÂNĂ LA NIVEL DIALECTAL ȘI POPULAR

AIDA TODI

Referirile la aspectele dialectale ale accentului din studiile de specialitate sunt puțin numeroase¹; în general observații în această privință apar în articole sau monografii generale asupra unor graiuri, în lucrările mai ample de dialectologie, în cursurile universitare sau în istoriile limbii române, precum și în studii privitoare la evoluția limbii române literare². Cercetările pe care le-am întreprins până acum în domeniul vast al accentului românesc ne-au dovedit că o abordare minuțioasă a impactului accentului asupra graiurilor românești este un capitol care ar putea sta în atenția dialectologilor. Câteva dintre constatările în această privință le-am făcut cunoscute prin comunicări publice (conferințe, simpozioane, colocvii) și prin publicarea lor în volume colective³.

Prezentul articol își propune o sistematizare și o prezentare a situațiilor în care prezența sau lipsa accentului are un rol important, determinând unele fenomene fonetice diferențiate dialectal; pe de altă parte, accentul este în strânsă legătură cu anumite aspecte morfologice dialectale și populare (schimbări de paradigmă între clasele de conjugări sau în interiorul acestora (I și IV, II și III etc.).

Fenomenele dialectale mai frecvente în care este implicat, într-un fel sau altul, accentul, ar putea fi grupate astfel:

1. Absența sau prezența accentului sau poziția acestuia în cuvânt determină schimbări de timbru ale vocalelor în cauză.

---

¹ Printre articolele care abordează aspecte dialectale ale accentului sunt de amintit articolele lui Coștîu 1971 și Faiciuc 1973.

² Pentru o prezentare detaliată a situației și bibliografie vezi Todi 2009. Adăugăm la cele menționate studiul lui Ursan 2008 (publicat în timp ce articolul nostru citat anterior era deja sub tipar), în care apar referiri la configurația dialectală a dacoromânei actuale (cu unele observații și la situația accentului în diferite graiuri), forme accentuale care nu definesc anumite arii dialectale; prin răspândirea lor mai largă ele ar putea fi considerate populare; aici se încadrează și accentuarea unor neologisme, neconformă cu norma, a căror circulație nu se limitează la o anumită regiune.

³ Todi 2007, 2008a, 2008b, 2009, Todi & Nevaci 2008), Mladin & Todi 2009. În unele dintre acestea am discutat și forme accentuale care, fără a defini o anumită arie dialectală sau arii dialectale, ar putea fi considerate, prin răspândirea lor mai largă, populare; de pildă, accentuarea unor neologisme, neconformă cu norma.

a. astfel, unele graiuri manifestă tendința de închidere a vocalelor neaccentuate a (> ă: papúc > *păpúc*), e (> i: plecát > *plicát*), o (> u: *îngrupát*). Fenomenul pare să fie mai frecvent în Banat, dar și în Crișana;

b. sincopa vocalelor accentuate *i* și *ú* (fenomen neobișnuit, pentru că, de regulă, vocalele neaccentuate sunt cele care suferă sincoparea) la formele de participiu, cu mutarea accentului de pe sufix pe radical este întâlnită într-o arie dialectală specifică Transilvaniei, dar și în Banat): *am văst* (< lat. *vis(i)tus*), (am văzút), formă verbală etimologică de participiu care a determinat ulterior fenomene similare la *am găst* (am găsit), *am aúst* (am auzít), *am vint* (am venít), *am căst* (am căzút), *am șăst* (am șezút), *găst* (am găsit), *am piert* (am pierdút)⁴. Formele respective au dispărut în restul teritoriului, precum și în limba literară;

c. rostirea mai lungă a vocalelor accentuate este principala trăsătură fonetică a graiurilor din Transilvania; coroborată cu accentul de intensitate, lungimea vocalei accentuate, ea individualizează graiurile nord-vestice (Crișana, Maramureș).

2. Unii diftongi accentuați suferă, în anumite situații, monoftongarea.

a. Se monoftonghează diftongii accentuați: *éá* (inclusiv final) și *óá* > *é* și *ó* (deschise): *spuném*, *avé*, *puné*, *vedém*, *ușórá* (Transilvania).

b. Diftongul *já* > *je* (*mujáat* > *mujet*, *băját* > *băjet*, *tămâját* > *tămâjet*) – graiul moldovean (exemplele apar și la Eminescu), dar și cel maramureșean).

3. În flexiunea verbului⁵, prezența sau absența accentului este asociată, în unele arii dialectale, cu anumite schimbări de conjugare.

La formele de conjugarea I și a IV-a (la indicativ și conjunctiv prezent), în care aceste categorii de verbe își pierd sufixul, accentul se mută pe radical:

1. Specifică graiurilor din nordul și vestul țării și nord-vestul Olteniei este utilizarea unor verbe de conjugarea I și a IV-a, la indicativ și conjunctiv prezent, fără sufix (și cu deplasarea accentului pe radical) este: *cin* (cinéz), *ciúgule* / *ciugoále* (ciuguléște), *ciup* (ciupésc), *júmul* (jumulésc), *péscui* (pescuiésc), *săr* (sărez), *se împuțină* (se împuținează), *se oáspătă* (se ospătează), *se prăpăde* (se prăpădește) etc. (TDR, p. 262, 305, 374), la care am putea adăuga: *amórte* (amorțéște), *se pérpele* (se perpeléște), *se ópăre* (se opărește), *să ócole* (să ocolească) etc.

În graiurile muntenești formele sufixate circulă în variație liberă cu cele nesufixate (TDR, p. 178).

În ariile dialectale în care se petrece fenomenul invers (se sufixează verbe care în limba literară sunt nesufixate), accentul se mută pe radical.

În unele zone apar forme sufixate, corespunzătoare celor nesufixate din limba literară: *mustréz* (mústru), *dărméz* (dărám), *omorásc* (omór), *simțásc* (simt), uneori forma sufixată și cea nesufixată coexistând în vorbirea aceluiași individ (TDR, p. 335).

⁴ TDR 1994: 358.

⁵ Pentru rolul accentului în conjugarea verbului, vezi Lombard 1955.

Menționăm că fenomenul pierderii sau atașării sufixului de indicativ și conjunctiv prezent nu este numai dialectal, ci uneori poate fi considerat popular (fapt de limbă vorbită), întrucât se întâlnește, mai mult sau mai puțin frecvent, în toate ariile dialectale. El afectează nu numai cuvinte din fondul vechi al limbii, ci și neologisme. Din această perspectivă amintim lucrările normative care fie optează pentru o anumită formă verbală, cu sau fără sufix, fie admit, în numeroase cazuri, dubletele morfologice⁶.

2. În toate graiurile românești se întâlnesc schimbări de conjugare: cele mai frecvente sunt trecerile de la conjugarea a II-a la a III-a (și, ceva mai rar, invers)⁷; ele se manifestă mai ales prin structurile accentuale: în graiurile oltenești au fost înregistrate, izolat, cazuri în care verbe de conjugarea a II-a apar, la persoanele I și a II-a plural, cu accent pe radical: *vêdem, védeț, tácem, táceț* (pct. 964)⁸; în aceeași arie lingvistică, la câteva verbe de conjugarea a IV-a apar forme cu accent pe radical după modelul conjugării a III-a: *ascútem, ascúteț* (pct. 932), *aúndem, aúndeț* (pct. 907), *súntem, súnțeț; smútem, asmuțim', smúteț* (pct. 901), precum și fluctuații de accent de tipul: *țâném, țânét; umplém, umplét* (pct. 902); *țánem, țáneț; úmplem, úmpleț* (pct. 901)⁹; astfel de deplasări accentuale se întâlnesc și în Moldova (TDR, p. 224).

3. Deplasarea accentului de pe radical pe sufix la unele verbe de conjugarea a III-a (*spunéți, făcéți* etc., mai ales în forme conjuncte cu pronume) s-ar putea explica prin analogia cu verbe de alte conjugări, accentuate pe sufix; fenomenul, relativ frecvent în dacoromână, a fost semnalat și în dialectele sud-dunărene: în istroromână, unde această accentuare s-a generalizat (*cunostén* 'cunoaștem', *trazéț* 'trageți'), în aromână și meglenoromână¹⁰.

a. În legătură cu formele de perfect simplu la verbele de conjugarea a III-a s-a constatat existența unor variante de accentuare, pentru care limba literară admite tipul slab, cu accent pe sufix (*arséi, arsési; întorséi, întorsési; rămăséi, rămăsési; ziséi, ziséși*), alături de care circulă variante de tip tare, accentuate pe radical (*mérsei, mérseși; rămásei, rămáseși* etc.), singura formă care nu pune probleme de accentuare fiind persoana a III-a singular; *árse, întoárse, rămáse, zíse* etc.¹¹ Două

⁶ Vezi studiul nostru care subliniază evoluția normei lingvistice în această privință (analiza comparativă a celor două lucrări normative de bază, DOOM₁ și DOOM₂, apărute la un interval de doar două decenii). Comparația noastră relevă dinamica normei în domeniul morfologiei (Todi 2007).

⁷ Pentru detalii, vezi și Pană Dindelegan 1987.

⁸ Coștîu 1971, 161. Ca o observație deocamdată empirică (intenționăm să facem o documentare detaliată în această privință), menționăm că în ultimii ani am auzit, personal, astfel de forme (pentru verbul *a vedea*) la vorbitori din Muntenia, inclusiv din București (prima constatare de acest fel am făcut-o în primăvara anului 2011, când am auzit pentru prima dată formele indicate la un vorbitor din Muntenia); în ultima vreme frecvența lor pare să fi crescut (recent, într-o singură zi am auzit de trei ori astfel de forme la persoane provenind din județe diferite, toate din Muntenia).

⁹ *Ibidem*, p. 161–162.

¹⁰ Pușcariu 1994, 102.

¹¹ Avram, 1987, 47–54.

variante circulă mai ales la persoanele I și a II-a plural: *mérserăm / mersérăm, mérserăți / mersérăți*, în legătură cu care opiniile specialiștilor sunt împărțite¹².

b. în cadrul flexiunii nominale, prezența sau absența sufixului se poate corela cu exprimarea unor forme de vocativ.

Interesant este comportamentul accentului la unele vocative în Maramureș – au fost consemnate forme scurte, reduse prin apocopă, cu deplasarea accentului original (*finú, nănașú, uncheșú, șogó* etc.) și vocative terminate în *-ă* sau *-e*, cu accentul pe desinență (*mamá, mătușă, tată, cuscré* etc.); în aceeași arie lingvistică se constată deplasări de accent și la unele substantive în *-ă*, cu vocativul în *-le* (*mamále, tatále* – înregistrate de I.-A. Candrea și în Țara Oașului) sau la vocative în *-o*, cu accentul păstrat sau mutat pe desinență (*mamó, babó*)¹³.

În graiurile din Crișana și în vestul Maramureșului are loc o deplasare specifică de accent (pe silaba penultimă) la vocativele în *-ule* (*cuscrúle, finúle* etc.), precum și în forma *șogóre*, care ar fi influențat și nominativul (*șogór*)¹⁴.

În româna din Moldova au fost înregistrate¹⁵ fluctuații accentuale la mai multe categorii de cuvinte (în special neologisme) în pronunțarea cărora vorbitorii din România întâmpină rar dificultăți¹⁶. În majoritatea cazurilor, este vorba despre deplasarea accentului pe o silabă anterioară; fenomenul a fost remarcat, în urmă cu câteva decenii, de Al. Niculescu, care considera accentuarea regresivă un „fenomen romanic semicult”¹⁷; deși exemplele pe care le oferă studiul menționat sunt diferite, exemplele de mai jos, preluate din dicționarul lui A. Crijanovschi, se înscriu în aceeași tendință general romanică pe care Al. Niculescu o semnală în română, spaniolă și italiană. Dicționarul amintit înregistrează deplasări ale accentului pe o silabă anterioară în următoarele situații (exemplele de mai jos sunt preluate din studiul nostru referitor la aspectele populare și dialectale ale accentului¹⁸):

a. La numeroase derivate (substantive și/sau adjective) cu sufixul *-tór* (la cuvinte de câte 4, 5 sau 6 silabe), la care se constată tendința deplasării accentului pe silaba anterioară (penultimă); avem în vedere cuvinte precum: *accelerátór, acompañátór, adnotátór, agitátór, amplificátór, analizátór, anchetátór, aviatór, calcinatór, carburatór, catalizatór, civilizátór, clasificátór, colectór, colonizatór, comentátór, compilátór, compozítór, comutatór, condensátór, conformatór, congelatór, conspirátór, convectór, cooperátór, coordonatór, corectór I* etc. (dăm alături formele accentuale incorecte, nerecomandate de autor, însoțite, uneori, și de alte greșeli de pronunție, eventual ortografice¹⁹: **accelerátor, *acompaniátor*,

¹² Pentru întreaga discuție asupra opiniilor lingviștilor și repartiției dialectale a acestor forme, *ibidem*.

¹³ Faiciuc, 1973), 63–74.

¹⁴ TDR, p. 303, 317.

¹⁵ Crijanovschi, 2000.

¹⁶ Am înregistrat mai jos doar fluctuațiile neliterare, nu și pe cele acceptate de normă.

¹⁷ Niculescu, 1969, 157–165.

¹⁸ Todi 2009.

¹⁹ În cele ce urmează am notat formele respinse de normă cu asterisc (*).

*adnotător, *ág(h)itător, *amplificător, *analizător, *anchetător, *calcinător, *carburător, *catalizător, *civilizător, *clasificător, *coléctor, *colonizător, *comentător, *compilător, *compozitor, *comutător, *condensător, *conformător, *congelător, *conspirător, *convéctor, *cooperător, *coordonător, *coréctor 1 etc.).

Totuși, inventariind formele înregistrate de dicționarul amintit, constatăm că această fluctuație accentuală nu e consemnată la toate derivatele în *-tor*; astfel, par să nu pună probleme accentuale derivatele în *-tor* cu bază mai veche în limbă (*cercetător, cerșetător, cheltuitător, fierbător, legiuitător, lustruitător, suflător 1, suflător 2, trăgător 1, trăgător 2, tulburător, ucigător 1, ucigător 2, următor, vindecător, vorbitor* etc.), dar și unele neologisme (*circulator, colaborator, conciliator 1, conector, contractator, corupător, incriminator, infractor, modificator 1, ondulator, pacificator, sortator 1, sortator 2, stimulator 1, transportator, trasator 1, trasator 2, viticultor* etc.).

b. Compuse (cu elementele de compunere / sufixoide) savante:

– *gráf*: *aerograf* (*aerógraf), *autograf* (*autógraf), *biograf* (*biógraf), *cardiograf* (*cardiógraf), *cartograf* (*cartógraf), *cinematograf* (*cinematógraf) etc.

– *grafie*: *biografie* (*biográfie), *cartografie* (*cartográfie) etc.

– *lóg*: *analog* (*análog), *antropolog* (*antropólog), *arheolog* (*arheólog), *astrológ* (*astrólog), *bacteriolog* (*bacteriólog), *biológ* (*biólog), *cardiolog* (*cardiólog), *dermatolog* (*dermatólog) etc.

– *naút*: *acvanaút* (*acvanáut), *aeronaút* (*aeronáut), *argonaút* (*argonáut), *astronaút* (*astronáut) etc.

– *nautică*: *aeronaútică* (*aeronáutică); *astronaútică* (*astronáutică) etc.

– *oíd*: *alcaloíd* (*alcaloíd), *asteroíd* (*asteróid), *australoíd* (*australóid), *elicoíd* (*elicoíd), *elipsoíd* (*elipsóid), *hiperboloid* (*hiperbolóid) etc.

General în Transilvania este considerat și accentul pronomelor și adverbelor compuse (pe primul segment al cuvântului, reprezentat de pronumele sau adverbul relativ-interogativ *ce, cine, unde, când, cum*), diferit de cel din limba literară (care înregistrează ca formă corectă accentuarea pe elementul final de compunere *-vá*): „*céva* (ALR II s.n., 5, h. 1393, pct. 102, 105, 172, 219, 228, 260, 272, 284), *cíneva* (ALR II, s.n., 6, h. 1738, pct. 102, 105, 130, 141, 272, 284), *úndeva, cândva, cúmva*; acest mod de a accentua este general în Transilvania, cu excepția sud-estului zonei”. (TDR, p. 358).

4. Uneori etimologia cuvântului (cu păstrarea formei originare, moștenite sau împrumutate) explică prezența dialectală a unor forme; este cazul unor împrumuturi vechi cu accentul etimologic păstrat: substantivele feminine de origine turcă terminate în *-á* accentuat: *abá, ocá, páftá* etc.; unele dintre ele, adaptate la sistemul românesc, au accent pe silaba penultimă (*ábă, ócă, páftă* etc.); cuvinte de origine maghiară, cu accent păstrat, în general, pe prima silabă, iar în alte cazuri „românizat”, prin intrarea fie în categoria celor cu accent paroxiton (mai frecvent), fie cu accent proparoxiton (mai rar), sau cu fluctuații de accentuare

(*ceárdaș – ceardăș, gîngaș – gîngăș, lăcăt – lăcăt* etc.)²⁰; unele neologisme romanice (intrate la noi prin filieră rusă ori germană) precum *cavalerie, infanterie* pronunțate, în Ardeal, *cavalerie, infanterie*; sau *augúst, fabrică, muzică, industrie; Ánton, Teódor, Ștéfan, Émil, Mária* (în loc de *Antón, Teodór, Ștefán, Emil, María...*)²¹; și TDR amintește că „se accentuează pe prima silabă și unele nume de persoană ca *Émil, Ștéfan*, în întreaga Transilvanie ca și în Banat, Crișana, Maramureș și jumătatea nordică a Moldovei (ALR II s.n., 5, h. 1537) și *Mária*, în centrul și vestul Transilvaniei (ALR II, s.n. 5, h. 1545)”²².

Constatam, într-un articol precedent, că unele zone mai conservatoare prezintă, la unele cuvinte, accent arhaic, etimologic, acesta nefiind însă reprezentativ în mod exclusiv pentru o anumită arie lingvistică. Așa, de pildă, pentru **subdialectul bănațean**, lucrările de specialitate amintesc conservarea accentului în formele de indicativ prezent ale verbului *a blestema*: *blástăm* (înregistrat de NALR Banat, chest. 1882, ALR II, VII, h. 1881, 1882); formele cu accent etimologic (*blástăm, blástămi, blástămă*) sunt generale „în Transilvania, Crișana, Maramureș, Banat, nord-vestul Olteniei și Moldova de nord” (TDR, p. 358); în subst. *măduvă*: *mădúuă (mădúgă, mădúhă, mădúvă)*: NALR – Ban. I, h. 92; în subst. *áripă*: (*h*)*áripa (hárpe, árpiie)*: chest. 983 „în afara unei zone, situate în nord-estul Banatului, în care cuvântul este accentuat paroxiton” (TDR, p. 244); în substantivul *anin*, care apare cu accent paroxiton (*ánin*)²³; în formele flexionare ale pronumelui demonstrativ sau relativ: *astúia, alóra, cărúia*, unde pronumele păstrează accentul ca în latina populară și ca în aromână. Accente diferite de cel recomandat de normă au mai fost înregistrate la cuvintele *p(i)eliță, poliță, veveriță* (chest. 797), *oftică, padină*, „în cea mai mare parte a ariei bănațene, în afara unei zone restrânse în nordul Banatului, unde accentul e proparoxiton” (TDR, p. 244), precum și unele adverbe: *acoló, încoló, dîncoló*²⁴.

5. Se înregistrează uneori accente diferite de la o arie lingvistică la alta, conforme sau nu cu norma, fără caracter sistematic²⁵.

În concluzie, se poate afirma că accentul, prin repartiția sa dialectală, oferă informații interesante în legătură cu etimologia și evoluția unor cuvinte de la o arie la alta. Cercetări detaliate ulterioare ar putea arăta dinamica formelor accentuale în timp, precum și dinamica normei, nu numai în cuvinte izolate, ci și în anumite paradigme verbale.

²⁰ Pușcariu, 1994, 99.

²¹ *Ibidem* 98.

²² TDR 358.

²³ I.-A. Candrea, *Atlasul lingvistic al Banatului*, manuscris; înregistrat și de Pușcariu, apud TDR 1994, 244.

²⁴ Todi 2009.

²⁵ *Ibidem*.

BIBLIOGRAFIE ȘI ABREVIERI

Atlase lingvistice

- ALM = *Atlasul lingvistic moldovenesc*, redactat de R. Udler și V. Comarnițchi cu participarea lui V. Melnic și V. Pavel. Vol. I, 1,2: II, 1,2. Chișinău, 1968–1973.
- NALR Banat = *Noul atlas lingvistic român pe regiuni. Banat*, I, sub conducerea lui Petru Neiescu, de Eugen Beltechi, Ioan Faiciuc, Nicolae Mocanu, București, 1980.
- NALR Oltenia = *Noul atlas lingvistic român pe regiuni. Oltenia*, sub conducerea lui Boris Cazacu, de dr. Teofil Teaha, Ion Ionică și Valeriu Rusu, București, 1967.
- ALR II = *Atlasul lingvistic român. Serie nouă*, întocmit de Institutul de Lingvistică al Filialei din Cluj a Academiei Republicii Populare Române, vol. I–VII, București, 1956–1972.
- ALRM = *Micul atlas lingvistic român*, publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Pușcariu: partea I (ALR I), vol. I–II, de Sever Pop; partea a II-a (ALR II), vol. I și supliment de Emil Petrovici, Cluj, 1938 (I 1); Sibiu, Leipzig, 1942 (I–2); Sibiu, Leipzig 1940 (II–1); Sibiu, Leipzig, 1942 (II–1 supliment).

Dicționare și lucrări normative

- Crijanovschi 2000 = Andrei Crijanovschi, *Dicționar de dificultăți ale limbii române*, Chișinău, Editura Arc – Editura Museum.
- DEX = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996.
- DOOM 1 = Academia Republicii Socialiste România, Institutul de Lingvistică din București, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, București, Editura Academiei, 1982.
- DOOM 2 = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Univers Enciclopedic, 2005.
- ÎOOP = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *Îndreptar ortografic, ortoepic și de punctuație*, ediția a V-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 1995.

Studii și articole

- Avram 1987 = Mioara Avram, *Probleme ale exprimării corecte*, București, Editura Academiei RSR.
- Conțiu 1971 = Mihai Conțiu, *Observații asupra accentuării formelor verbale în graiurile oltenești*, FD, 7, p. 159–172.
- Faiciuc 1973 = Ion Faiciuc, *Vocativul termenilor de înrudire și al prenumelor în graiul maramureșean*, în CL, 18, 1, p. 63–74.
- Lombard 1955 = Alf Lombard, *Le verbe roumain. Étude morphologique*, II, Lund.
- Mladin & Todi 2009 = Ioan-Constantin Mladin, Aida Todi, *Recherches sur la constitution de la norme accentuelle en roumain, Bon usage et variation sociolinguistique (Good usage and sociolinguistic variation: Diachronic perspectives and national traditions)*, Murray Edwards College, University of Cambridge, 16–18 July 2009), publicata în rezumat pe situl universitatii Cambridge: <http://www.mml.cam.ac.uk/french/observations/abstracts.html>

- Niculescu 1969 = Al. Niculescu, *Un fenomen romanic semicult: accentuarea regresivă*, SCL, 20, nr. 2, 157–165.
- Pană Dindelegan 1987 = Gabriela Pană Dindelegan, *Aspecte ale dinamicii sistemului morfologic verbal (perioada de după 1880)*, Tipografia Universității din București.
- Pușcariu 1994 = Sextil Pușcariu, *Presiunea și înălțimea (accentul)*, în *Limba română (vol. II) Rostirea*, București, Editura Academiei Române, p. 95–108.
- Saramandu, Nevaci, Radu 2008 = Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, Carmen-Ioana Radu, *Lucrările Primului Simpozion Internațional de Lingvistică, București, 13–14 noiembrie 2007*, Editura Universității din București, p. 345–354
- TDR 1994 = *Tratat de dialectologie românească* (coordonator: Valeriu Rusu), Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1984.
- Todi 2007 = Aida Todi, *Fluctuații în flexiunea verbului în limba română actuală*, în *Studii lingvistice. Omagiu profesoarei Gabriela Pană Dindelegan, la aniversare*, Editura Universității din București, 2007, p. 213–219.
- Todi 2008a = Aida Todi, *Dublețele accentuale și norma lingvistică*, în Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, Carmen Ioana Radu, „*Lucrările Primului Simpozion Internațional de Lingvistică, București, 13–14 noiembrie 2007*”, Editura Universității din București, p. 345–354.
- Todi 2008 b = Aida Todi, *Accentul românesc. Evoluție și aspecte normative*, în *Filologia modernă: realizări și perspective în context european*, Chișinău, Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Filologie, 2008, p. 323–328.
- Todi 2009 = Aida Todi, *Accentul românesc. Aspecte dialectale*, în *Lucrările celui de-al XIII-lea Simpozion Internațional de Dialectologie (Baia-Mare, 19–21 sept. 2008)*, Cluj-Napoca, Editura Mega, vol. II, p. 595–612.
- Todi & Nevaci 2008 = Aida Todi, Manuela Nevaci, *Rolul distinctiv al accentului în limba română din perspectivă istorică și dialectală*, Colocviul Catedrei de limba română, Universitatea București, 5–6 dec. 2008.
- Ursan 2008 = Vasile Ursan, *Despre configurația dialectală a dacoromânei actuale*, în „*Transilvania*”, nr. 1, p. 77–85.

DIALECTAL AND FOLK OCCURENCES OF THE ROMANIAN ACCENT

ABSTRACT

The aim of this paper is to systematize and present the cases where the presence or absence of stress plays an important part, causing certain phonetic phenomena in different dialects; on the one hand, stress is closely related to certain dialectal and folk morphological aspects (shifts in conjugation classes or within them (1st and 4th, 2nd and 3rd, etc.).

The major dialectal phenomena involving stress in one way or another could be grouped as follows:

- a. The presence or absence of stress or its position in a word determines changes in the quality of the vowels involved;
- b. Some stressed diphthongs undergo, in some cases, monophthongization; in other cases, some stressed vowels are diphthongized;
- c. In verb inflection, the presence or absence of stress is associated, in some dialectal areas, with certain changes in conjugation; la substantiv, with the use of certain forms of the Vocative case.

Universitatea „Ovidius”
Constanța